

частини професійної підготовки. Пожежний-рятувальник повинен вміти поєднувати матеріальну сторону навчання: пожежно-технічне обладнання, аварійно-рятувальний інструмент, процеси трудової діяльності (оперативні дії) з учасниками (особовим складом караулу, підрозділу) і споживачами (суспільством). У зв'язку з цим майбутньому фахівцеві необхідно не тільки опанувати знання, вміння та навички практичної діяльності в період гасіння пожеж, а й оволодіти процесом організації несення внутрішньої та караульної служб у підрозділі.

Особливу роль у професійній підготовці пожежних-рятувальників відіграє практичний курс. В цей період вони отримують знання і формують вміння безпечного виконання робіт у межах посадових обов'язків.

Певний обсяг змісту спеціального початкового навчання можуть становити теми, що розкривають місцеві особливості району виїзду підрозділу, організації несення служби особовим складом та ін.

Однією з ознак завершеності процесу підготовки пожежних-рятувальників є їх гармонійне «входження» до склад чергового караулу і здатність якісно виконувати оперативні завдання як у складі оперативного розрахунку, так і самотійно, створення умов для подальшої самореалізації та самовдосконалення.

Тарахно О.В., кандидат технічних наук, доцент, начальник кафедри спеціальної хімії та хімічної технології Національного університету цивільного захисту України;

Чікаліна Т.М., науковий співробітник Науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту

ДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Одним із важливих завдань щодо підтримання постійної готовності практичних підрозділів ДСНС України до дій за призначенням є відповідний рівень забезпечення професійної майстерності особового складу у сфері цивільного захисту. Професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців сфери цивільного захисту за робітничими професіями здійснюється відповідно до вимог Державних стандартів професійно-технічної освіти.

Державний стандарт професійно-технічної освіти (ДСПТО) - документ, у якому визначено державні вимоги до результатів професійно-технічної освіти, рівня професійної кваліфікації випускників професійно-технічних навчальних закладів відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики професії та освітнього рівня вступників до зазначених навчальних закладів.

ДСПТО розробляються на професії, зазначені в Державному переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2007 року № 1117, та в національному класифікаторі України «Класифікатор професій» ДК 003:2010, затвердженому наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 липня 2010 року № 327.

Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 15.05.2013 за № 511 була затверджена Методика розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій на основі компетентнісного підходу, яка спрямована на допомогу фахівцям щодо розроблення освітніх стандартів з урахуванням вимог законодавства. В ній було визначено, що розроблення Державних стандартів професійно-технічної освіти на основі модульно-компетентнісного підходу ґрунтується на принципах: системності, що забезпечує формування змісту професійної підготовки з конкретної професії як системи взаємопов'язаних структурних компонентів стандартів; гнучкості, що дозволяє змінювати зміст і строки оволодіння професією відповідно до вимог ринку праці, запитів роботодавців, потреб особистості; прозорості, згідно з яким забезпечується чіткий та зрозумілий опис кінцевих результатів, вимог, понять, термінів; безперервності, згідно з яким забезпечується наступність в оволодінні новими знаннями, вміннями, компетенціями впродовж професійної діяльності; індивідуалізації, що передбачає організацію навчального процесу з урахуванням особистісних (індивідуальних) потреб; орієнтації на кінцевий результат, що визначає відповідність кінцевих навчальних результатів запланованим.

Для забезпечення якісної підготовки робітничих кадрів, підвищення економічної ефективності освіти, дотримання єдиних вимог щодо запровадження в Україні Міжнародної стандартної класифікації освіти відповідно до методичних рекомендацій упродовж 2016 р. робочими групами, створеними ДСНС України, було розроблено й затверджено наказами МОН України шість Державних стандартів професійно-технічної освіти з робітничих професій: «Радіотелефоніст», «Ремонтувальник респіраторів та протигазів», «Машиніст насосних установок пожежно-рятувального транспортного засобу»; «Машиніст автопідіймача (автодрабини) пожежного пересувного»; «Командир відділення оперативно-рятувальної служби цивільного захисту»; «Сапер (розмінування)».

У 2017 році мета розроблення ДСПТО – це:

- відповідність професійної освіти потребам ринку праці;
- проведення державної політики у сфері професійної освіти в Україні;
- єдині компетентності під час підготовки кваліфікованих робітників, конкурентоспроможних на ринку праці.

Тому Державний стандарт професійно-технічної освіти повинен містити загальні для усіх рівнів кваліфікацій:

- визначення сфери професійної діяльності;
- визначення специфічних вимог;
- типову програму базового навчального блоку та професійні базові компетентності;
- перелік навчальних модулів та професійних профільних (спеціальних) компетентностей;
- загальні компетентності.
- За кожним з відповідних рівнів кваліфікацій Державний стандарт професійно-технічної освіти містить:
  - освітньо-кваліфікаційну характеристику випускника, що охоплює сукупність необхідних професійних компетентностей і включає:
    - найменування професії;
    - визначення кваліфікації;
    - кваліфікаційну характеристику (завдання та обов'язки, повинен знати, кваліфікаційні вимоги);
    - приклади робіт;
    - вимоги до освітнього, освітньо-кваліфікаційного рівнів, кваліфікації осіб, які навчатимуться за професією;
    - типову програму підготовки кваліфікованих робітників, яка визначає зміст професійних профільних (спеціальних) компетентностей (компетентність/компетентності – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особистісні якості);
    - типовий навчальний план підготовки кваліфікованих робітників професійної підготовки, який містить розподіл навчального навантаження між загальнопрофесійною, професійно-теоретичною та професійно-практичною підготовкою, резерв часу, консультації, кваліфікаційну атестацію. У типовому навчальному плані визначено загальну кількість годин для оволодіння кваліфікацією відповідного рівня та розподіл годин між навчальними модулями (навчальний модуль – логічно завершена складова ДСПТО, що містить навчальний матеріал, необхідний для досягнення загальних і професійних компетентностей, та належить до певного рівня кваліфікації);
    - перелік основних засобів навчання.
- Розроблення проектів ДСПТО включає наступні етапи:
  - аналіз кваліфікаційних характеристик (КХ) випускників з конкретної робітничої професії;
  - формування основних компетентностей на основі КХ (та професійного стандарту за наявності);
  - опитування різних представників роботодавців на виявлення додаткових компетентностей кваліфікованого робітника (відповідно до сучасних вимог виробництва, інновацій у формах, методах роботи, сучасного обладнання та техніки) може бути доповнене компетентностями випереджального характеру;

- проведення засідання творчої (робочої) групи для узагальнення всіх отриманих матеріалів та прийняття рішення;
- оформлення проекту ДСПТО;
- надсилання проекту ДСПТО до відділу професійної освіти і тренінгів Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України;
- за необхідності – доопрацювання та надсилання доопрацьованого проекту на затвердження.

За наведеними вище рекомендаціями творчою (робочою) групою зі створення Державних стандартів професійно-технічної освіти з професій «Дозиметрист» кваліфікації «дозиметрист аварійно-рятувального підрозділу» та «Дезактиваторник» кваліфікації «дезактиваторник аварійно-рятувального підрозділу», було:

- оновлено зміст кваліфікаційних характеристик на основі аналізу ринку праці;
- сформовано загальні, професійні базові, професійні профільні (спеціальні) компетентності у теоретичну і практичну складові професійної освіти й перенесено акценти з процесу навчання на його результати;
- виконано порівняння завдань та обов'язків кваліфікаційних характеристик та професійних профільних (спеціальних) компетентностей;
- підготовлено проекти Державних стандартів професійно-технічної освіти, що ґрунтуються на компетентностях.

До Вашої уваги пропонуємо порівняльну таблицю завдань та обов'язків кваліфікаційної характеристики «дозиметриста аварійно-рятувального підрозділу» та сформованих професійних профільних (спеціальних) компетентностей:

Завдання та обов'язки кваліфікаційної характеристики «дозиметриста аварійно-рятувального підрозділу» та сформованих професійних профільних (спеціальних) компетентностей

Найменування компетентності	Завдання та обов'язки кваліфікаційної характеристики	Зміст компетентностей (від роботодавців)
Уміння здійснювати індивідуальний дозиметричний контроль працівників, які працюють у зоні радіаційного забруднення	Здійснює індивідуальний дозиметричний контроль	Здійснює дозиметричні та радіометричні вимірювання. Реєструє дози опромінення, отримані особовим складом під час перебування в зоні радіаційного забруднення
Готовність до використання комплектів засобів індивідуального захисту під час ліквідування наслідків аварій з радіоактивними речовинами		Застосовує режими діяльності рятувальників, які використовують засоби індивідуального захисту під час ліквідування наслідків аварій з радіоактивними речовинами. Перевіряє справність і придатність до роботи комплектів засобів індивідуального захисту
Здатність підготувати до роботи контрольно-вимірювальні прилади та обладнання для проведення радіаційної розвідки та дозиметричного контролю	Перевіряє справність і придатність до роботи контрольно-вимірювальних приладів та обладнання для проведення радіаційної розвідки та дозиметричного контролю	
Уміння здійснювати технічне обслуговування спеціальної техніки, обладнання, засобів	Здійснює технічне обслуговування спеціальної техніки, обладнання, засобів індивідуального захисту.	Перевіряє справність і придатність до роботи спеціальної техніки та обладнання

індивідуального захисту		
Здатність виконувати дії у складі спеціальних підрозділів сил цивільного захисту під час здійснення радіаційної розвідки	Здійснює радіаційну розвідку з визначенням меж зон радіоактивного забруднення та наносить їх на мапу місцевості	Обстежує території, будівлі, споруди, техніку та виявляє джерела радіоактивного забруднення. Відбирає зразки води, ґрунту, рослин тощо.
Здатність виконувати завдання під час ліквідування надзвичайних ситуацій та їх наслідків, пов'язаних з радіоактивними речовинами	Проводить дозиметричні та радіометричні вимірювання різної складності під час виконання аварійно-рятувальних робіт з ліквідування надзвичайних ситуацій при аваріях з викидами до довкілля радіоактивних речовин. Виконує завдання щодо ліквідування надзвичайних ситуацій та їх наслідків, пов'язаних із радіоактивними речовинами. Веде звітну документацію встановленого зразка.	Бере участь у розгортанні пунктів спеціального оброблення. Бере участь у локалізуванні радіоактивного забруднення.
Уміння надавати домедичну допомогу постраждалим у надзвичайних ситуаціях, пов'язаних з радіоактивними речовинами	Бере участь у наданні постраждалим домедичної допомоги під час надзвичайних ситуацій, пов'язаних з радіоактивними речовинами	
Здатність виконувати медичне сортування постраждалих під час надзвичайної ситуації	Бере участь у медичному сортуванні постраждалих	Здійснює пошук та рятування постраждалих
Уміння дотримуватися та виконувати основні положення з охорони праці, промислової та пожежної безпеки, виробничої санітарії	Виконує вимоги нормативних актів про охорону праці та навколишнього середовища, дотримується норм, методів і прийомів безпечного виконання робіт	